

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 7 września 2023 r.

o ustanowieniu roku 2024 Rokiem Witolda Gombrowicza

Urodzony 4 sierpnia 1904 roku Witold Gombrowicz należy dziś nie tylko do najważniejszych twórców rodzimej literatury, ale pozostaje również jednym z czołowych inspiratorów współczesnej europejskiej myśli filozoficznej, społecznej i artystycznej. Jego dorobek od dziesięcioleci stanowi wizytówkę nowoczesnej polskiej kultury, jej uniwersalnego wymiaru i awangardowego potencjału.

Znaczenie pisarstwa Gombrowicza należy rozpatrywać przynajmniej na kilku płaszczyznach. Jedną z nich – najbardziej rozpoznawalną na świecie – jest niewątpliwie prekursorskie spojrzenie na skonwencjonalizowane modele społeczno-kulturowe, skostniałe formy ludzkiej aktywności oraz mechanicznie powielane i zwyczajowo utrwalane schematy zachowań. Tych ostatnich uparcie poszukiwał wśród rozpowszechnionych nawyków, rytuałów codzienności, a nawet form artystycznej ekspresji. I choć już od pierwszej powieści, czyli wydanej w 1936 roku *Ferdydurke*, punktem odniesienia była dla autora rodzima tradycja, nasze narodowe mity i kompleksy, to wymowa całej jego spuścizny literackiej okazała się ideowo niezwykle nośna praktycznie pod każdą szerokością geograficzną.

Drugą, równie ważną płaszczyzną, na której rozpatrywać należy dzieło Gombrowicza, jest język. Niewielu twórców potrafiło bowiem w sposób równie perfekcyjny wykorzystać wielowiekowe zasoby polszczyzny, poszerzyć jej funkcjonalność i zbudować na tej bazie nowoczesny, atrakcyjny artystycznie i wyjątkowo plastyczny model literackiej wypowiedzi. Dotyczy to w równej mierze powieści i dramatów, co powstającego w latach 1953-1969 *Dziennika*.

Niebagatelny wpływ zarówno na kształt, jak i na recepcję twórczości Gombrowicza, który od 1939 roku pozostawał na emigracji, miała jego bezkompromisowość, ujawniająca się szczególnie w celnej i nierzadko dosadnej ocenie zjawisk politycznych czy społeczno-kulturowych. W okresie powojennym skutkowało to długoletnią nieobecnością pisarza na polskiej scenie literackiej, jako że nie godził się na wybiórczą i ocenzurowaną przez komunistyczne władze publikację swych dzieł. Związał się za to od 1951 roku z legendarną

„Kulturą Paryską” Jerzego Giedroycia, najważniejszym niezależnym polskojęzycznym tytułem wydawanym za granicą. Powiązany z czasopismem Instytut Literacki wydawał wówczas kolejne książki Gombrowicza, a sam pisarz stał się już w latach 60. XX wieku uznaną postacią europejskiej kultury; jego powieści i dramaty zostały wówczas przetłumaczone na wszystkie ważniejsze języki i doczekały się licznych opracowań krytycznych i naukowych analiz.

Aż do swej śmierci w 1969 roku Gombrowicz tworzył wyłącznie w języku polskim, łamiąc przy tym konwencje gatunkowe i wprowadzając nową jakość do literackiego dyskursu. Nierzadko prowokował, prowadził wyrafinowaną, intelektualną grę z kulturą, historią i tradycją, a wszystko po to, by dać nowym czasom narzędzia pozwalające opisać złożoność świata, trafnie zdiagnozować ludzką kondycję i wyrwać sztukę z krępujących ją szablonów. Ostatnia dekada życia autora *Kosmosu* obfitowała również w liczne wyróżnienia potwierdzające rangę jego literackich dokonań. To m.in. Nagroda „Kultury Paryskiej” z 1960 roku oraz londyńskich „Wiadomości” za *Dziennik 1957-1961* przyznana w roku 1962; Nagroda Fundacji Alfreda Jurzykowskiego z Nowego Jorku (1966); Międzynarodowa Nagroda Literacka Wydawców (Prix Formentor) z 1967 roku oraz przyznana w roku 1969 Nagroda Królewskiej Akademii Nauk w Sztokholmie.

Przykład Gombrowicza pokazuje, jak ważne dla rozwoju cywilizacji pozostają indywidualności – ludzie świadomi swych szans i możliwości, nieustannie kształtujący własną tożsamość na fundamencie erudycji i twórczego zapału. Są to bowiem te przymioty, które winny charakteryzować nowoczesne społeczeństwo dbające, by jednostka nie stała się komponentem bezwolnego tłumu, lecz zachowała i rozwijała swą pasję poznawczą oraz kreatywne podejście do wszelkiej aktywności. Chcąc kształtować pokolenie ludzi prawdziwie wolnych, należy wskazać im pełną skalę zagrożeń, by w praktyce nie pomylili wolności z jej wygodną iluzją. Dlatego tak bardzo potrzeba nam dziś przenikliwości i bezkompromisowego spojrzenia na rzeczywistość, którego konsekwentnie uczył nas Gombrowicz.

Rok 2024 stwarza doskonałą okazję, by wzmocnić potrzebę obecności dzieł i myśli pisarza w zbiorowej świadomości Polaków. Pomagają one nie tylko zrozumieć skomplikowaną rzeczywistość, ale również umożliwiają rzetelną jej ocenę i uniknięcie schematycznych, skonwencjonalizowanych sądów, które w praktyce okazują się destrukcyjne dla wszelkich przejawów indywidualizmu.

Uznając zasługi autora *Ferdydurke* w kształtowaniu polskiej literatury, języka, niezależności intelektualnej i kulturowej otwartości, Senat Rzeczypospolitej Polskiej ustanawia – w sto dwudziestą rocznicę urodzin pisarza – rok 2024 Rokiem Witolda Gombrowicza.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

MARSZAŁEK SENATU

Tomasz GRODZKI